

ТВОРЧИСТЬ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ДМИТРА КОЗІЯ

У статті проаналізовано маловідомі дослідження Д. Козія про творчість О. Кобилянської. Простежується прагнення дослідника до об'єктивності, його наближення до авторського бачення ідейно-естетичного задуму твору. Доводиться, що в літературознавчій системі Д. Козія помітний виразний вплив естетико-психологічної концепції літератури Миколи Євшана, а також положень трактату І. Франка „Із секретів поетичної творчості” (1898).

Ключові слова: історія українського літературознавства, періодика.

Ольга Яблонская

Творчество Ольги Кобилянской в исследованиях Дмитрия Козия

В статье проанализированы малоизвестные исследования Д. Козия о творчестве О. Кобилянской. Характерным является стремление исследователя к объективности, его приближение к авторскому видению идейно-эстетического замысла текста. Доведено, что в литературоведческой системе Д. Козия сказывается сильное влияние эстетико-психологической концепции литературы Миколи Евшана, а также основных положений трактата И. Франко «Из секретов поэтического творчества» (1898).

Ключевые слова: история украинского литературоведения, периодика.

Olga Yablonska

Olga Kobylanska's creativity in Dmytro Koziy's researches

In the article are analyzed little known D. Koziy's researches about creativity of Olga Kobylanska. It is retraced researcher's aspirations for objection, his approximation to author's vision of idea and aesthetical conception of the work. It is proved, that in D. Koziy's literary conception is notable clear influence of esthetic-psychological Mykola Evshan's conception of literature and also positions of Ivan Franko's treatise "Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti" (1898).

Key words: the history of Ukrainian literary studies, periodic.

Сучасне літературознавство позначене поглибленим пошуком постмодерних потрактувань, засвоєнням існуючих зарубіжних традицій в інтерпретації тексту й контексту. Але українське літературознавство має свої здобутки, правда, мало спопуляризовані. Серед них – праці Дмитра Козія, надруковані свого часу на сторінках таких львівських періодичних видань, як „Літературно-науковий вісник”, „Дзвони”, „Життя і знання”, „Світ”, „Діло”, „Наші дні” та ін., а в еміграції – у часописах „Визвольний шлях”, „Листи до приятелів”, „Сучасність”, „Пластовий шлях”, „Жіночий світ”, „Гомін України”, „Новий шлях”, „Америка” та ін.

Особливу увагу Д. Козій присвятив Т. Шевченку, І. Франку та Лесі Українці. „Методом літературної аналізи Козія, – як зазначається у вступному слові до його книги нарисів з історії та філософії „Глибинний етос” (1984), – була школа великих літературознавців: Зерова, Филиповича і Драй-Хмари. Аналіза літературної творчості великих наших письменників спиралася у праці Козія на студія їх стилю, психології та філософії літературних постатей, що віддзеркалюють характер національної спільноти, її світогляд, культурну самобутність народу. Не поминав він при тому особливих рис стилю кожного письменника, його індивідуальної неповторності” [8, с. 8].

Основні віхи життєпису Д. Козія стали відомими з інформації, наведеної у хрестоматії „Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років” (Львів, 2002) [1] та з публікації М. Ільницького в ювілейному номері часопису „Слово і час” [7]. Варто звернути увагу на такі факти.

Д. Козій народився 1894 р. в сім'ї освіченого селянина. Про свого батька згадує, що він „зимові вечори проводив з учителями і місцевим парохом, які радо вітали його як розумного співбесідника, що знав багато й умів своє знання передати іншим. У себе вдома зібрав гарну бібліотеку. Настільною книгою був у нас „Кобзар”. Були в бібліотеці всі видання львівської „Просвіти” та інші книжки. Батько передплачував щоденник „Діло” й економічні журнали, що їх видавало тоді Товариство „Сільський Господар” у Львові” [8, с. 485].

Д. Козій навчався в українській класичній гімназії у Станіславові (1905–1913 рр.), а в 1913 р. почав університетські студії на філологічному факультеті Львівського університету, які перервала Перша світова війна: у 1914 р. його мобілізували на службу в австрійській армії. В роках 1918–1920 брав активну участь у визвольній боротьбі за українську державність у рядах Української Галицької Армії. Повернувшись 1922 р. із московського полону на рідні землі, окуповані Поль-

щею, відновив студії у Львівському університеті, які закінчив у 1928 р. Д. Козій присвятив себе вивченню української мови та літератури, філософії. Потім у Ягелонському університеті в Кракові студював класичну філологію [8, с. 7].

Працював викладачем української мови та літератури в гімназіях „Рідної Школи” в Рогатині, а згодом у Яворові до початку Другої світової війни в 1939 р.

Від початку 1942 р. став літературним редактором Українського видавництва у Львові. „З бігом воєнних дій довелося йому і його родині покинути рідні землі і податися на Захід, щоб остаточно в 1962 році опинитися у Торонті та продовжувати свою творчу і педагогічну діяльність” [8, с. 8]. Він працює учителем та виховником „на Курсах українознавства у Школі ім. Юрія Липи в Торонті. Відійшов у вічність 20 вересня 1978 року, на 83-му році життя” [8, с. 9].

Роботи Д. Козія присвячені творчості Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки, В. Стефаніка, О. Кобилянської, П. Тичини, Б.-І. Антонича, М. Понеділка, Л. Костенка, М. Вінграновського, а також дослідженням з історії літератури М. Грушевського. Ряд спостережень Д. Козія знайшли поцінування і в сучасних дослідників [14, с. 43], [16].

Прикметно, що перша праця Д. Козія про творчість О. Кобилянської опублікована в ювілейному випуску (Ч. 21–22) ілюстрованого часопису „Світ” (Львів) за 1927 р., присвяченому 40-літтю літературної діяльності письменниці. У цьому номері вміщено світлини О. Кобилянської різних років, поетичні твори, звернуті до ювілярки („Ользі Кобилянській” Олександра Олеся [15, с. 3] та триптих „Космічний круг” В. Пачовського [15, с. 7]), зразок малої прози авторки „Але Господь мовчить...” [15, с. 3–7], датований 27 вересня 1927 р. (Чернівці), а також статті М. Рудницького („Закрите обличчя Кобилянської” [15, с. 2]), О. Луцького („Ювілей Ольги Кобилянської (Лист до редактора журналу)” [15, с. 8–11]) та Д. Козія („Роля підсвідомого в творах О. Кобилянської” [15, с. 11–13]).

У названій праці Д. Козій висловлює переконання: „щоби цілком зрозуміти письменника, треба схопити всі головні риси його психіки та збагнути його світовідчуження” [15, с. 11]. Адже ця особливість дає змогу висвітлити мистецькі засоби, якими користується автор. Схоплюючи окремі риси, „попадемо в однобічність” [15, с. 11]. Часто трапляється упереджене ставлення, „тоді ми здібні хіба піднести письменникові криве дзеркало. Таке криве дзеркало зготувала наша критика й Кобилянській” [15, с. 11].

Автор статті наголошує на таких головних моментах творчості письменниці, як „звеличування чи навіть обоження краси та проповідь вільної й дужої індивідуальності, зокрема жіночої, а поруч того любов природи” [15, с. 11]. За винятком Миколи Євшана, критики мало звертали увагу „на її світовідчуження та на ірраціональні чинники, що служать їй як немаловажний письменницький засіб” [15, с. 11]. Д. Козій, порівнюючи творчість О. Кобилянської з естетикою романтиків, робить висновок, що письменниця „розкриває таємне в самій глибині людської душі” [15, с. 11]. Хоча і в її творчості є немала „дань романтизму” („Місяць”, „В неділю рано зілля копала”) [15, с. 11]. Авторка „вміє мистецьким способом зв’язати внутрішнє життя людей з природою, примушує й природу, й людину відчувати однаково неписані закони судьби” [15, с. 11].

О. Кобилянська, як відзначає дослідник, „любить викривати діяння таємних сил, що ховаються десь у глибинах людської психіки та втікають перед світлом розуму. Персонажі її творів відчують необмежену владу Судьби над собою”, що особливо проявляється в нещасті [15, с. 11].

У творчості О. Кобилянської простежується особливе вміння „читати в людській душі; це дає їй змогу незвичайно поглибити вражіння трагічності” [15, с. 11]. Письменниця доводить, що „підсвідомість творить ґрунт, на якому виростає наше свідоме життя” [15, с. 12].

„Розкриваючи таємні пружини людської душі, Кобилянська надає своїм творам великої драматичності. Це один із найсильніших її мистецьких засобів”, який чи не „найбільше удатно” проявився в повісті „Земля” [15, с. 12].

Твори письменниці засвідчують зв’язок між людським і тваринним світом, людиною й предметами її оточення, „між психікою селянина й землею, яку він оре” [15, с. 12]. Так, у повісті „Земля” не тільки нещасний випадок із телям попереджує про братовбивство, а й ліс, який „стоїть темним муром край села, задалегідь німо говорить тим чутливим душам про те, що в ньому скоїться страшне лихо: він ніби повний уже зародків майбутніх важливих подій і ввесь час навіває мимовільний жак” [15, с. 12–13].

Письменниця О. Кобилянська переступає поріг підсвідомого. Це буває тоді, коли вона „торкається проявів телепатії та прочуття, тобто психічних реакцій на події, що віддалені від нас простором чи часом і не можуть як такі безпосередньо впливати” [15, с. 13]. Таку особливість віднаходить

Д. Козій у повісті „Німба”. Однак не у всіх творах письменниця використовує ці психологічно-мистецькі засоби.

На думку автора статті, така особливість психології творчості О. Кобилянської є центральною, адже письменниця розглядає наше життя „під певним моральним аспектом та в тісному зв'язку зі все буттям” [15, с. 13].

Дошукуючись іманентних основ творчості О. Кобилянської, Д. Козій відкриває її „духове обличчя”. Цю розвідку (до речі, незакінчену) 1937 р. публікує на сторінках варшавського науково-літературного журналу „Наша культура” (1935–1937), головним редактором і видавцем якого був І. Огієнко [3]. Д. Козій часто виступав на шпальтах цього видання, де 1935–1936 рр. були надруковані його статті про І. Франка („До генези Франкових легенд”, „Франкові моралістичні поезії на старій основі”), Лесю Українку („Класичні образи й сюжети в творчості Лесі Українки”), а також рецензія на монографію Д. Чижевського „Філософія Г. С. Сковороди” (Варшава, 1934) [13].

У вступних заувагах до статті „Духове обличчя Ольги Кобилянської” Д. Козій вказує на здобутки літературної науки у вивченні творчості письменниці. „Досягнення на цьому полі безперечно гідні уваги, тим більше, що в дотеперішніх дослідках проявляється деяке зрозуміння для потреби спирати свої висновки на певних засновках психологічних. [...] Узагалі тямка „впливу” тільки тоді має глибше значення, коли в своїх дослідках беремо на увагу духову споріденість поетів чи філософів” [8, с. 302].

Отже, „не елементи складаються на особовість, а навпаки, своєрідна структура особовости визначає місце, роль й значення елементам” [8, с. 302]. Тобто літературознавець „мусить мати на увазі єдність духової структури, чи власне (за В. Штерном), „різноманітну єдність” особовости письменника” [8, с. 302].

Письменницька індивідуальність – творча. Тому „філософічна мірка мало надається до письменниці, що так радо зупинялась на таких душевних станах, що мають характер ферментів, коли ледве зароджуються нові, неясні почуття та закліваються ідеї, не стільки ясні своїми логічними послідовностями, скільки сильні своєю емоціональною сторінкою” [8, с. 3023].

Д. Козій наголошує: „Психіка Кобилянської в своїй основі романтична, і цим з'ясовується її відношення до природи й мистецтва, – тих царин, яким романтизм виділив окреме місце в скалі життєвих вартостей” [8, с. 303].

Дослідник виділяє три моменти у ставленні письменниці до природи: „1. природа протиставиться людині з її технічною цивілізацією; 2. природа трактується як арфа, на якій людина виграє найтаємніші мелодії своєї душі, як проекція наших почувань, зокрема найхарактеристичнішого для романтичної психіки почування невтомної туги; 3. в романтичному спогляданні природи приховується своєрідне світовідчуження з його спрямуванням на глибину, на вічне, що таїться в одиночному й конкретному, та на одиничне, оскільки воно є відблиском вічного” [8, с. 303].

Д. Козій робить висновок про те, що найяскравіше протиставлення природи людині спостерігається у творі „Битва”, в якому рефлексії письменниці забарвлені песимізмом: „Кобилянська надто сильно відчувала духа природи, зв'язаного містичними нитками з нашим духом, щоб не зрозуміти трагізму тих змагань, яких відгомін докотився до Карпат” [8, с. 304].

По-іншому потрактувала природу О. Кобилянська в повісті „Людина”.

А загалом письменниця тлумачить природу „як джерело душевного багатства. Таємниця тієї суверенної ролі природи ховалася в душі романтичної людини: в її глибокому відчутті безміру й динамічності природи” [8, с. 305].

Д. Козій схиляється до думки Лесі Українки про те, що в творах буковинської письменниці „враження пейзажу та рух душі зливаються в одну нероздільну гармонію” [8, с. 306].

Особливе захоплення О. Кобилянської динамікою бурі (новела „Природа”). „Захоплення динамічною красою сполучується з надзвичайною ніжністю, субтильністю, такою характеристичною для жіночих типів Кобилянської. Такою є дівчинка, героїня нарису „Impromptu Phantasie” [...]. Буря стає виразом „дикої, невгомної туги”, що зродилася в Наталки на ґрунті її першого кохання („Царівна”) [8, с. 306].

Д. Козій відзначає ще одну функцію образу бурі: „буря грає роль стимулу, коли душа рветься до чогось вищого й кращого”. В цій рисі простежується і риса світосприймання авторки. Такі поривання переживає Наталка („Царівна”) [8, с. 306].

Малюнки динамічної краси, прихованої в бурі і в лісі, простежує дослідник у повісті „В неділю рано зілля копала”.

Д. Козій зауважує, що, „крім цієї ідеалістично забарвленої краси, зустрічаємо в творах Кобилянської також відчуття краси, що випливає з буйності органічних сил природи” [8, с. 307]. Така особливість характерна для твору „Битва”.

Дослідник простежує, що „за ключ до зрозуміння світосприймання Кобилянської править інтуїція, що вникає в космічний рух та пронизує речі аж до їх глибин. Інтуїція глибині прокидається в тиші ночей або ще радніше – в молитовній тиші лісу” [8, с. 307]. Йдеться про такі твори, як „Через кладку”, „Юда”, „Лісова мати”.

На основі думки Шпенглера про роль романтики лісів і моря у „фавстівському типові людини” Д. Козій указує, що „у романтиці лісу Кобилянської проявилась та сама фавстівська риса, що й у динаміці її почувань” [8, с. 308].

„Її світорозуміння знаходить своє завершення в ідеї єдності буття”, – робить висновок автор статті [8, с. 308]. Це характерно для творів „Царівна” (захоплення Наталки твором Флямариона „Бог у природі”), „Лісова мати” (образ гуцулки Докії).

До здобутків дослідника треба віднести спостереження про синтетичне бачення світу письменницею. Так, Д. Козій пише, що „культ природи поєднується в Кобилянській, як і в романтиків, з культом мистецтва, зокрема музика” [8, с. 309]. Відповідно – не випадково, що „улюблені постаті Кобилянської – то якраз такі мистецькі душі, для яких світ майже замкнений у сфері мистецтва” [8, с. 309–310].

У постаті Аглаї-Феліціас („За ситуаціями”) „зосереджені всі характеристичні риси мистецьких вдач. Цілком подібні й інші жіночі типи Кобилянської: стрункі й ніжні, „з душею білою й чистою, мов голуб”, „з гордим, капризним елементом у душі, з надвишкою якоїсь сили”, що невпинно шукає відповідної для себе акції; при тому самітні й замкнені в собі. Всім їм притаманна нехить до практицизму й утилітаризму, духовий аристократизм. Оповіті шляхетним смутком, заковуються вони в панцир гордості. Вони люблять „глибін кожного вчинку виміряти” [8, с. 310].

Д. Козій акцентує на тому, що О. Кобилянська „не стояла в своїй творчості ніколи перед альтернативою, мистецтво – або суспільно-корисна праця, – альтернативою, з якою стрічаємось так часто в народників, що розв’язували її в користь суспільного утилітаризму” [8, с. 312].

Осібно літературознавець відзначає переживання, пов’язані в героїні О. Кобилянської з літературою. Типова з цього погляду Наталка Верковичівна („Царівна”). „Для неї сфера літературних переживань становить суттєве доповнення дійсності. Від тієї дійсності втікає вона у свій світ – книжки й пера, бажаючи віднайти себе в письменницькій праці, ствердити своє „я”, знайти опору для свого самопочуття. Захоплення лектурою бачимо навіть у таких неспокійних вдач, як героїня новели „Природа” [8, с. 312].

Пояснення такої закономірності дослідник знаходить у вагомості автобіографічного начала у творчості О. Кобилянської.

Однак „запускаючись у царину мистецтва, письменниця раз у раз відчувала потребу черпати сили з землі” [8, с. 313]. Отже, у творчості О. Кобилянської поєднується потяг до мистецтва з потягом до землі, до природи.

Третій аспект Д. Козій не аналізує (у 12 числі „Нашої культури” за 1937 р. продовження не було, очевидно, що й на еміграції не продовжив роботу над цією статтею: у книзі „Глибинний етос” містяться тільки ці друковані частини).

У виданні „Наші дні”, ілюстрованому місячнику літератури, мистецтва і культури, який виходив у Львові (1941–1944) за редакцією М. Струтинської [4], Д. Козій опублікував статтю „Релігійні переживання у двох площинах (Із проблем творчості Кобилянської)”, присвячену з’ясуванню світоглядних основ письменниці. Автор статті простежує „її релігійне світовідчуження, що хитається між трагічною правдою Євангелії і естетизуючим пантеїзмом Флямариона” [10, с. 4]. Д. Козій акцентує на тому, що О. Кобилянська „не відтворює ідеологічних зламів, сумнівів, неспокою, – процесів внутрішнього росту і внутрішніх катаклізмів. Даремне шукали б ми в її творах процесів релігійних криз: вона обмежується самими згадками про dokonані факти внутрішнього перевороту” [10, с. 4].

Аспект релігійності у творчості О. Кобилянської яскраво продемонстрований образом Наталки („Царівна”), яка, „не зважаючи на все своє захоплення вченням Ніцше про сильну людину, дуже далека від того, щоб заразитись його богоборством і антихристиянізмом. Навпаки, вона зберігає весь свій молодечий піетизм для Христа” [10, с. 4].

Д. Козій підкреслює, що релігійність у творчості О. Кобилянської відбиває гармонійність людських душ, висвітлена „під кутом трагізму” [10, с. 4]. Метафізичні глибини страждання у творах письменниці додають „стійкості, твердості і моральної величі душ” [10, с. 4].

Дослідник простежує своєрідну суголосність страждань селянина („Юда”) й естетичних категорій Софокла [10, с. 4]: „Моє нещастя прояснило мені світ, бо досі я нічого не бачив. Моя душа дістала очі і ви повинні в них заглянути. Перше душа моя була замкнена. Ніхто не мав замку до неї... Аж моє нещастя, що повзло за мною. Крок за кроком... Тихо, як тінь при місячній світлі, аж прийшло вже воно до мене і висало мені розум, бо я всього цього не хотів”. „Маємо в Кобилянської розуміння трагічної провини, скоріш фатальної, ніж завиненої, – робить висновок Д. Козій, – характеристичне і для народного світогляду, і для грецької трагедії” [10, с. 4].

В аналізі жіночих образів (Маниної матері („Через кладку”), Марти („Valse melancolique”), Матері Божої („Мати Божа”)) автор статті акцентує на біблійних рисах, які покликані втілити „високий соціально-релігійний тип людини” [10, с. 4]. „До цих постатей треба зарахувати і Ніобу Кобилянської, яка тільки своєю назвою і величчю страждання нагадує античну Ніобу, а насправді своєю духово-моральною істотою становить теж чисто євангельський тип скорбної матері” [10, с. 4]. „Наша Ніоба, – підкреслює Д. Козій, – не має тієї головної риси, якою античність наділила свою Ніобу, а саме – гордошів, що штовхають останню до змагання з богами і стають причиною її страждання. Українська Ніоба сповнена релігійної резигнації, але резигнація ця – не слабощі, а внутрішня сила, яка замикається в великому мовчанні” [10, с. 4].

Разом із тим дослідник наголошує, що релігійністю не вичерпується світосприймання письменниці. „Як натура естетична, вона шукає теж поживи для своїх почувань у релігійній контемпляції” [10, с. 4].

У висновку статті йдеться про те, що творчість О. Кобилянської демонструє саму суть людського буття, яка полягає у єдності протилежностей: з одного боку, „у неминучості страждання і почуття вини існування”, з іншого, „в осяйній глибині, в чарівній гармонії, в безконечному єднанні людської душі з все буттям” [10, с. 5].

Своєрідним продовженням висловлених міркувань є стаття „Українська Німба”, в якій проаналізовано постать матері-страдниці у двох концептуальних вираженнях. Ця публікація здійснена вже в еміграції, на сторінках часопису „Листи до приятелів” (Нью-Йорк, редактор видання – М. Шлемкевич [2], [6]).

Серед образів Стародавньої Греції Ніоба вирізнена як втілення великої трагічної материнської любові. Автор статті наголошує на тому, що „цей античний образ матері-страдниці зустрівся в своєму історичному бутті з іншим варіантом теми про трагічну материнську любов, а саме з образом євангельської Скорботної Матері” [8, с. 295].

У повісті О. Кобилянської „Німба” головна героїня „антична тільки з назви. Вона не має навіть тіні гордошів своєї античної попередниці” [8, с. 296].

Д. Козій наголошує на новаторстві письменниці у тлумаченні образу Ніоби: „Питання відвічного непорозуміння між дітьми і батьками, непорозуміння, що стає причиною страждань української Ніоби, є новим моментом в образі Ніоби, якого даремне шукали б ми в образі Ніоби античної. Це та іманентна площина, на якій розгортається трагедія матері, нерозривно зв’язана з трагедією дітей” [8, с. 297].

На думку дослідника, основна відмінність цього образу полягає у потребі мовчання та молитви.

Пояснення цьому міститься у О. Кобилянської, „яка чверть століття пізніше (1930 р.) порушує філософічно-релігійну проблему провини в своїй статті про Льва Толстого, написаній німецькою мовою” [8, с. 298].

„Кобилянська оформлює свій образ Ніоби на євангельській основі, бачачи в ній передусім велике серце. Ніби бажаючи підкреслити такий її характер, письменниця поставила як мотто до свого твору довгу виписку з листа апостола Павла до коринтійців (I, 13), в якому апостол звеличує любов, вказуючи на її центральну роль у житті людини. Це діяльна любов, яка раз у раз уділяє іншим із свого надміру. Навіть тоді, коли їй завдають біль, мати благословляє” [8, с. 299].

Генезу повісті „Німба” дослідник пояснює свідченням письменниці в автобіографії, а також образом її рідної матері, який проступає в портретуванні матері Обринської у повісті „Через кладку”.

Шевченкові образи матері, „Скорбна мати” Павла Тичини, де „образ української матері зливається з образом Матері-України”, демонструють, на думку Д. Козія, велично-трагічну візію України на перехресті віків [8, с. 301].

Отже, робить висновок дослідник, образ античної Ніоби в повісті О. Кобилянської став „Нюбою українською, українською скорботною матір'ю” [8, с. 301].

У статті „Мова речей” Д. Козій відзначає „своєрідну вразливість на мову речей” [8, с. 368] у творах О. Кобилянської. Це не тільки виразна художня деталь, письменниця „чудово розуміє поезію старосвітських предметів”, для її персонажів ті предмети пов'язуються з інтимними переживаннями дитинства і юності. Дослідник аналізує роль зорово-слухових подразників у розвитку образів О. Кобилянської, значною мірою продовжуючи відкриття І. Франка, сформульовані у трактаті „Із секретів поетичної творчості” (1898).

Окремо – про статтю Д. Козія методичного характеру „Як підходити до характеризування поетичних статей?”, яка була написана в період його викладацької роботи. Оpubліковано працю в науково-педагогічному журналі „Українська школа” (Львів), друкованому органі Товариства „Учительська Громада” [5].

Дописувач із Яворова, учитель Д. Козій, наголошує, що „один із важливих засобів психологічного поглиблення лектури та збагачення мови – це вмiле введення молоді до метод характеризувати людські постаті” [12, с. 68]. Не схематичний шлях пропонується у статті, а „визначення основної риси характеру трактувати як вислідну всієї праці над характеристикою особи” [12, с. 69]; „збагнути поведінку людини, зрозуміти дію на те, що її викликало й посуває вперед, з'ясувати собі конфлікти та поставу людини в тих конфліктах” [12, с. 70]. В осягненні такої методики можуть виникати труднощі, обумовлені перевагою опису, а не аналізу. Разом із тим характеристика персонажів дасть змогу пізнати „духову структуру людини” [12, с. 72]. На основі „характерології Едварда Шпрангера, що дає вичерпний поділ духових типів на: теоретичний, економічний, естетичний, соціальний, владний і релігійний” [12, с. 72] (щоправда, Д. Козій указує, що поза увагою залишилася „темна сторінка психофізичного життя, що криється в темряві пристрастей, саме та сторінка, на якій розбудована Фройдівська психоаналіза” [12, с. 72]) тут проаналізовані окремі постаті із творів Т. Шевченка, О. Кониського, О. Кобилянської, Лесі Українки, В. Стефаника, У. Самчука. Так, „соціальний момент” вирізняється у творі О. Кобилянської „Земля” [12, с. 73]. В інтерпретації „естетичних типів” письменниці Д. Козій радить уникати „гасла „мистецтво для мистецтва” та „поняття „ультраіндивідуалістичної філософії” [12, с. 73]. „Натомість, коли допоможемо молоді збагнути духову структуру естетичного типу людини з його настановою на багатство внутрішніх переживань, на красу, – наголошує автор статті, – дістанемо для неї ключ для зрозуміння таких постатей, як Софія чи Гануся з „Вальс мелянколік” [12, с. 73].

Д. Козій висловлює критичні зауваги стосовно програми „IV-ої гімназійної класи”, якою передбачене вивчення твору О. Кобилянської „Valse melancolique”, оскільки „молодь мусить переживати добу важких внутрішніх ферментів, поки зможе обняти духовим зором життя в його цілому, зокрема поки зможе розбиратись у складних, чисто внутрішніх конфліктах” [12, с. 74]. Тобто „духові” та „естетичні типи” письменниці не є зрозумілими для юнацького віку.

Отже, літературознавчі розвідки Д. Козія, присвячені творчості О. Кобилянської, позначені синтетичним баченням філософії і психології в літературному матеріалі, прагненням відтворити духовні основи письменниці та її героїв, а також увагою до естетичних критеріїв художнього слова.

Література

1. [Б. а.]. Козій Дмитро // Українська літературознавча думка в Галичині за 150 років: Хрестоматія (За ред. Л. Т. Сеніка): У 2 т. Т. 2. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2002. – С. 74.
2. [Б. а.]. „Листи до приятелів” // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Т. 4. – Львів, 1994. – С. 1746.
3. [Б. а.]. „Наша культура” // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1745.
4. [Б. а.]. „Наші Дні” // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1746.
5. [Б. а.]. „Українська Школа” // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Т. 9. – Львів, 2000. – С. 3405.
6. Залізняк Б. Часопис Миколи Шлемкевича „Листи до приятелів” як тип універсального видання. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2003. – 141 с.
7. Ільницький М. Етоси Дмитра Козія // Слово і час. – 2008. – № 10. – С. 36–44.

8. Козій Д. Глибинний етос: Нариси літератури та філософії. – Торонто; Нью-Йорк; Париж; Сідней: Видання Курсів Українознавства ім. Юрія Липи в Торонті; Друкарня Видавничої Співки „Гомін України”, 1984. – 494 с.
9. Козій Д. Духове обличчя Ольги Кобилянської // Наша Культура (Варшава). – 1937. – Кн. 10. – С. 375–381; Кн. 11. – С. 424–427.
10. Козій Д. Релігійні переживання у двох площинах (Із проблем творчості Кобилянської) // Наші Дні (Львів). – 1944. – Ч. 4–5. – С. 4–5.
11. Козій Д. Українська Ніоба // Листи до приятелів (Нью-Йорк). – 1962. – Кн. 7–8. – С. 4–9.
12. Козій Д. Як підходити до характеризування постатей? // Українська школа (Львів). – 1939. – Ч. 1–6. – С. 68–74.
13. „Наша Культура” (1935–1937): Систематичний покажчик змісту / НАН України. ЛНБ ім. В. Стефаника; Упоряд. Н. Прокопенко; Наук. ред. Л. Головата. – Львів, 2006. – 124 с.
14. Мельничук Я. На вечірньому прюзі: Ольга Кобилянська в останній період творчості (від 1914 р.). – Чернівці: Видавничий дім „Букрек”, 2006. – 216 с.
15. Світ (Львів). – 1927. – Ч. 21–22. – С. 1–13.
16. Яблонська О. Український світ античної Ніоби // Леся Українка і сучасність: Зб. наук. пр. Т. 2. – Луцьк: Волин. обл. друкарня, 2005. – С. 49–64.